

Svedočenje: Mario Lučić

Mario Lučić je iz predgrađa Dubrovnika, iz Orašca. Za vreme rata u Hrvatskoj bio je zatočenik logora Morinj u Boki Kotorskoj.

*Na **Petom regionalnom forumu za tranzicionu pravdu** u Budvi 29. i 30.05.2009. svedočio je o događanjima na Dubrovačkom ratištu, i o svom zarobljeništvu. Mario Lučić je bio jedan od ključnih svedoka u procesu za zločine u logoru Morinj pred crnogorskim sudom.*

Mario Lučić: „Evo, moram priznat da sam malo potresen sa ovom pričom prvom koju sam čuo, ni sam nisam znao da to ovako otrpillike izgleda, da ljudi mogu jednostavno otvorit srce i stvarno kad krenu te misli što se događalo i zašto i kako... Čovek se malo potrese, pa danas ja sam kad dođem, evo, drugi put od zarobljavanja u Crnu Goru, doduše bio sam 2002. godine, moram priznat da se drugačije osjećam. Moram priznat da mi puno pomaže kad sretnem ljude koji su ovdje i koji su shvatili što se dogodilo i koji me tapšu po ramenu i koji mi kažu *oprosti*. Pa, ovaj, morao sam ovako uvod nekakav, da sebi dam snage, a počecu s tim. Rođen sam u Dubrovniku, 1971. godine, gdje sam završio osnovnu i srednju školu. Taman po završetku srednje škole, a inače živim s roditeljima, živio sam sa roditeljima u obiteljskoj kući u Orašcu, ako neko zna gdje je Orašac, gdje su apartmani *Dubrovački vrtovi sunca*, koji su otvoreni netom prije agresije. Pa negdje samim početkom šestog, sedmog mjeseca kad je već naveliko počela razna zbivanja po Hrvatskoj, od Plitvica, od Vukovara, od proglašenja tzv. SAO Krajine, i tako dalje, ja sam dobio poziv za služenje Jugoslavenske narodne armije, da se javim u kasarnu Bileća. Međutim, kako sam vidio stanje stvarno što će se dogodit otrpillike, ali ni slutio nisam da će se dogodit to što se dogodilo, uspio sam odgodit odlazak u Jugoslavensku narodnu armiju, jer netom prije mog poziva rođak koji je služio JNA u Vukovaru jedva je izvukao živu glavu. Potom sam se javio u Teritorijalnu odbranu, jer su se po mjestima organizirale tzv. Odredi narodne zaštite ili Teritorijalne odbrane koje su imale zadatak da čuvaju svoja mjesta od eventualnih upada iz Hercegovine od Vučurevićevih četnika koji su već prijetili sa Ivanjice, raznim mitinzima, da će doći, da će napraviti što će napraviti. I tako sam pristupio tom zboru, rezervnom zboru Narodne garde, gdje smo u biti bili jako slabo naoružani, ni približno kao što se opisivalo, kao što smo vidjeli u filmu sinoć. Nas četrdesetak imalo je deset nekih pušaka koje smo mijenjali kad smo išli na te straže, prijetežno po noći. Normalno se život odvijao, ali su u devetom, desetom mjesecu počele pristizati izbjeglice iz okolnih mjesta koje su graničile prema Hercegovini. Potom se 1.10. znamo svi što se dogodilo, ljudi je sve više i više dolazilo u *Vrtove sunca*, brinuli smo se o tim izbjeglicama kako stvoriti nekakvu hranu, prijetežno su bile žene i djeca i ujedno smo izigravali nekakvu vojsku koja će zaustaviti nekakav upad Jugoslavenske narodne armije ili ne znam već koga. I 1.10. su počele padati prve granate, pojavile su se topovnjače Jugoslavenske narodne armije u kanalu, izvršena je blokada, nismo mogli u Dubrovnik, nismo mogli na otoke, nešto hrane što je bilo bilo je, mučili smo se, najveći problem smo imali što sa tim izbjeglicama i ljudima. Iz Dubrovnika su obećavali da će poslati brod da se izbjeglice povuku. Međutim, kako su napadi sve više i više dolazili od pravca Slanoga, od pravca Osojnika, također, vidjeli ste i sami

kako se išlo kroz Konavle, vojska jednostavno, hrvatska, nije imala naoružanje, nismo imali sa čime uopće oduprijet. Jednostavno, mi smo bili u nekom filmu da se to neće dogoditi, da će ipak prevladati razum, da neće doći do oružja, da će doći do nekog dogovora. Međutim, kako je stvar pošla kako je pošla i mi sami kad smo negdje krajem desetog mjeseca uvidjeli da jednostavno neće se moć pružiti nikakav otpor iz našeg mjesta i okolice, jer imamo toliko tih izbjeglica, jedan dio već je uspio nekako sa barkom ili čamcem kako već hoćete, izvući se prema otoku Šipanu i prema Pelješcu. Nas desetak-dvanaest smo ostali tu i negdje 30.10. su došli pregovarači iz pravca Osojnika su se spustili u Zaton i iz našeg mjesta su dva čovjeka, jedan bivši načelnik ondašnjega SUP-a koji je poznao nekoga gore, pošao je na pregovore da reče vojsci da ne treba pucati, da neće biti nikakvog otpora, da u ovom mjestu i okolnim nema više pripadnika ni MUP-a, ni Zbora narodne garde. I oni su odmah izjavili da u slučaju da i jedan metak bude ispaljen da će topovnjače srušiti *Vrtove sunca* i izbjeglice i žene i djecu. Mi jednostavno to nismo, nije nam padalo na pamet da bilo što napravimo, iako smo bili svjesni da će se možda s nama nešto dogoditi sutra kad se predamo. I zakopali smo to nešto oružja što smo imali, obukli smo se u civilnu odjeću, doduše, nismo imali neke uniforme, imali smo stare uniforme od ondašnje JNA, samo sa oznakama Hrvatske. I 1.11. je vojska JNA, moram reći regularne jedinice, bilo je tu mlade vojske sa svih strana, njih pedesetak je ušlo u Orašac, nisu nikoga dirali, zauzeli su pozicije i organizirali su sastanak sa, ajmo reći, mještanima gdje su rekli da je policijski sat, da se ne smije ići po noći, da se narod ne brine, da neće se ništa dogoditi, i tako dalje, da sve mora funkcionirati kako ide, da će se oni brinuti o izbjeglicama. Međutim, nakon tri, četiri dana je došlo, došli su rezervisti. Bilo je tu iz Nikšića, iz Mojkovca, sa svih strana, koji su automatski počeli tražiti nas desetak, petnaest koji smo bili pripadnici što MUP-a, što Zbora narodne garde. Iako je sve bilo obećano da nam neće ništa biti i po tim saznanjima smo se mi počeli sakrivati po, ajmo reći, okolnim kućama, svaku noć smo pojedinačno negdje drugo spavali, i tako dalje, pretresi su bili, tražili su nas. I, eto, negdje, 11. 11. sjećam se taj dan, ja sam tu noć bio kod mog jednog rođaka, kuća je na samom kraju sela i računam, odatle mi je lako pobjeći u brdo, a u biti sam se zavaravao jer sve je bilo spaljeno, bio je požar toga ljeta, sve je izgorilo. I u toj kući sam, nije bilo struje, nije bilo ništa i eto malo smo pričali i čuli smo korake čizama. Ja sam se uspio sakriti u dnevni boravak iza jednog kauča. I oni su upali unutra, slomili su vrata i repetirali su oružje i tražili su mog rođaka, koji je, poslije ću vam ispričati, isto također završio u Morinju, on je mlađi od mene dvije godine, znači, imao je sedamnaest godina. Tražili su od njega da se obuče, on se pošao obući, onda su mu rekli „ne trebaš se oblačiti, ionako te vodimo na streljanje u Jamu“. Ja u tom momentu jednostavno gledam kud ću pobjeći, nemam gdje, ne vide me, ako uđu u tu prostoriju ja sam gotov. A normalno, svaka vojska kao vojska, koju smo sinoć vidjeli kako je izgledala, tražila je piće. I onda su jedan bokal vina, drugi, treći, četvrti, pa onda se pucalo u kući. Ima jedno zrno i dan danas u toj kući, stoji u zidu, poviše moje glave je ovako proletilo, a oni nisu znali da sam ja tu. I onda je njihova baka, kada je vidjela što će se dogoditi, legla je na taj kauč, i u biti s tim zaštitila mene, jer oni više tu nisu ulazili. Ona je legla, i tako dalje, i nakon par litara vina oni su otišli i rekli njemu da se ujutru javi u komandu, a da idu tražiti mene. I onda smo se razišli. Ja nisam znao kud ću, jednostavno sam pošao u jednu napuštenu kuću; na vodi sam ležao cijelu noć i razmišljao, što u biti, ja jednostavno vidim nema izlaza. Nemaš kud pobjeći,

nemaš se kud sakrit i opet sam druga dva, tri dana kod jednog susjeda, kod drugog i kad vam vrag ne da mira, 19. 11. je bio, idem vidit što je sa roditeljima, jer su mi roditelji ostali u kući. A naša je kuća uz samu cestu, jel' znači na udaru je prva i dođem ispred kuće i ispred kuće vojnik, čeka sa automatskom puškom i izvodi mog oca i evo i mene. I tako su nas odveli u ovo apartmansko naselje *Vrtovi sunca* gdje su se zabavljali s pljačkom. Samo da vam rečem da to apartmansko naselje prije rata je imalo 2300 ležajeva, sve moguće prateće sadržaje i cijeli vozni park autobuskog preduzeća Libertas iz Dubrovnika, koji je premješten radi granatiranja u Orašac, jer su računali tu je sigurno. Tu je bila i cijela vatrogasna jedinica, bilo je jedno desetak, petnaest cisterni. Oni su se sa time zabavljali i to su sustavno pljačkali, i ujedno su se zabavljali s nama koje su tražili. Dovedeni smo u baraku, ispred barake se predstavio stariji vodnik Dragan Jovanović. Dragan Jovanović je odmah počeo sa ispitivanjima gdje je oružje, gdje su kamioni oružja, zašto smo vadili djeci oči... Ja ga pitam kojoj djeci oči kad je Orašac, u Orašcu su živjeli katolici. Imali smo dva pravoslavca, dva učitelja koji su, jedan je ostao, nije mu dlaka s glave falila niti smo se time bavili, a drugi je samostalno otišao, niti je javio se komesari, živio je s nama, mene je školovao i u izvrsnim smo odnosima bili. Međutim, jednostavno što god rekli u takvim momentima, kad vas tuču i da morate priznati da ste vi djeci vadili oči, da sam ja išao u Vukovar, da sam tamo klaio, da sam radio svašta i tako dalje. Onda smo morali pisat izvještaje što smo radili, koji dan smo radili i ujedno dobivali batine. Ruke su nam bile vezane tankim konopcom od koga ja i dan danas imam ovdje rezove. Nakon jedno tri, četiri sata sustavnog ispitivanja, maltretiranja... Najteže od svega je bilo to što su mog oca tukli predamnom, a mene pred njim, da priznamo. A što da priznam? Da priznam da nisam metak ispalio, jer nisam imao na koga pucat, jer su ljudi bili civili tu? Da priznam da sam stao za svoju domovinu, da nisam mogao podnijet agresiju? I u međuvremenu su nas ukrcali u jedan kombi i vozili nas prema Zatonu, to vam je mjesto od Orašca prema Dubrovniku, tu su nas iskricali i vode nas brdom do jedne kućice gore i stanite tu i iz garaže izvode čovjeka. Čovjek, mi smo bili prebijeni, a taj čovjek je bio modar, mi to rečemo u Dalmaciji k'o balančan, ako znate što je patlidžan, poznali smo ga jedino po odori, a odora je bila šumar, čovjek je bio šumar. Bio je kriv jer je bio šumar, jer je imao radio stanicu. Sad je pokojni nažalost, Jakov Bukva. Čovjek niti je mogao govorit, niti je mogao ić' i onda su nas naterali da ga, onako vezani, nosimo tim brdom. Tim brdom išli smo jedno tri, četiri sata, jaka je kiša padala i konstantno. Oni su bili na konjima, oko nas i stalno, cijelo vrijeme su nas kundacima tukli i [govorili] „vodimo vas na strijeljanje“, i možete mislit što u tom momentu možete razmišljat. Vode vas brdom, znači, ne vode vas ni u zatvor, ne vode vas, nego vas vode negdje na neku jamu da vas ubiju, jer to su nam i govorili. I tako smo išli jedno tri, četiri sata, toliko je blato bilo i toliko do koljena, da smo jedva, nisam više imao ni cipela gore kad sam došao na vrh, ni ničega, sve se to raspalo. Došli smo na vrh, to vam je mjesto Pobržje prema Osojniku, s koga vidite Dubrovnik kao na dlanu. Tu je bilo jedno desetak, petnaest topova, minobacača bezbroj i bezbroj polupijanih rezervista koji su odmah krenuli sa nekom žicom da idu da kolju ustaše. Samo da napomenem da niko od nas nije bio u bilo kakvoj uniformi, da smo bili u civilu i da je tu bilo tri čovjeka koja su imala sedamdeset i osamdeset godina, i nas dvojica sedamnaest i devetnaest. Međutim, imali smo sreću u nesreći da su tri vojna policajca bila redovni pripadnici JNA, koji su nas tu osiguravali dok je došao kamion i sačuvali nas jer su

repetirali i zamalo nisu pucali. I u to je došao vojni kamion, u njega su nas ubacili i ležali smo na podu kamiona kao svinje. Gazili su nas nogama, poljevali nas motornim uljem, tukli do besvijesti i terali nas da pjevamo *Sa Srđa vila kliče đe si srpski Dubrovniče* i *Oj vojvodo Sinđeliću* i tako dalje, i morali smo naučit te riječi u svom tom jadu, jer ako fali mu riječ onda se događa čudo. Tako su nas vozili jedno sat vremena i kamion se zaustavio i vidim crkva Svete Ane na Brgatu, ako znate gdje je Brgat, prema Ivanjici. Gori crkva, goru sve kuće okolo, ponovo nas izbacivaju iz kamiona na pod, gaze nas i dolaze i drugi da vide ustaše, drugi rezervisti, i tu je ponovno maltretiranje, lupanje. Najteže od svega, ja sam sebe bio prekrizio, al najteže je kad vidim da mi je otac tu i da mu ne mogu pomoć. E, dolazi drugi kamion, e sad dolaze iz Kumbora, mornarička vojna policija, izlaze odmah s palicama bijelim i oni hoće da vide kako ustaše pjevaju, i tako. I tu smo, jedno petnaest minuta do besvijesti, ja mislim da sam u polubesvijesnom stanju ubačen u kamion, jer nisam znao dok nismo došli u Cavtat uopće da se vozim u kamionu, jer preko mene je opet bilo dvoje ljudi, mi smo svi bili nabacani kao vreće od pijeska unutra i oni su sjedeli na klupama i konstantno nas puškama i tako dalje tukli. U Cavtatu su ubacili jednu ženu u kabinu Marija Vidak čini mi se, znam točno ime, ima u knjizi napisano. Ali nisu je ubacili k nama, nego u kabinu s njima dvojicom; i sami možete mislit što se ženi moglo dogodit kad ne želi pričat. I nju su iskrcali u Kumbor gdje je bio ženski zatvor. Ni jedna od tih žena, ni dan danas, ne želi pričat o tome što su proživjele u Kumboru, samo ih je ispitivao jedan od optuženih u Podgorici, ne smijem mu spomenut ime, ali vjerovatno ćete o njemu čut i za suđenje, kakve su torture prošle žene. U tom Kumboru smo, normalno, i mi morali izać' iz kamiona da i ti u Kumboru vide ustaše. I tu je bilo kao i prije pendreci, čizme i tako dalje. Uglavnom, ponovo smo ukrcani u kamion, ponovo ležimo i vozimo se, vozimo se, ne znamo gdje se vozimo. Moram priznat da nisam znao da je to Kumbor, poslije sam saznao da je to Kumbor, jer nismo znali uopće kuda idemo, nismo mogli vidjeti iz kamiona. I negdje u sumrak čujem makadam, idemo preko makadama. U mojoj glavi je bilo razmišljanje idemo na egzekuciju, jer gdje idemo sad na makadam. Međutim, stao je kamion otvorila su se, i onda su nas počeli vuć dolje, popadali smo, nas devet kojih je bilo i onda je bilo „dignite se“, cijeli ste utrnuti, vozite se jedan na drugom. Tu su nas pogurali i onda vidite špalir vojnika - s jedne strane desetak, s druge desetak i čekaju nas, i onda nas jednog po jednog guraju u taj špalir i u tom špaliru jedno pola sata traje dodavanje, ragbi sa nama, udaranje i žalite dan kad ste se rodili. I nakon toga nas ubacivaju u brodski kontejner koji su služili kao samice, je li, tu su nas nabili nas devedeset. U tom kontejneru se ništa ne vidi, mračno je, nema prozora, nema ničega, pobacani ste na pod, nešto je mokro, smrdi unutra, normalno, od tortura prijašnjih jer prva grupa je došla negdje odmah početkom desetog mjeseca, tako da su mnogi ljudi prije mene već prošli tu torturu, i tu je bilo i krvi i mokraće i svega. Onda su ponovo ušli unutra, pa smo morali... ono što nam nisu digli u kamionu, većinom su digli novac, zlato, sad dokumente, kaiševe, vezice, ako su dobre cipele, moje nisu bile, skoro ih nisam imao. Dizali su odeću dobru i dobivali smo SMB vojnu odoru da obučemo. Onda su jedan po jedan ponovo ulazili i birali su koga će tuć, izvodili su vani i tukli su, tako cijelu noć, pa su bacali, vjerovatno neka eksplozivna sredstva jer to je pucalo, to je bilo zastrašivanje do iznemoglosti. I negdje ujutro je počelo izvođenje jednog po jednog vani na ispitivanje. I tu je prvi moj susret bio sa mojim najvećim mučiteljem, samo zbog mog prezimena, jer smo imali isto

prezime, kao eto mi Lučići smo svi porijeklom Crnogorci pa je njegov ded i njegova cijela obitelj rekla da ja moram dobit po deset udaraca za svakoga od njih jer smo mi pucali na svoje. Tako sam upoznao tu osobu koja se, eto radi istrage neću govorit ime i prezime, ali vjerujem da ste shvatili. I onda sam odveden u drugi kontejner koji je služio kao za ispitivanje, tu su bili isljednici. Bilo ih je tri i eto ja sam zapao kod isljednika, po činu, koliko sam se ja razumio, nisam služio JNA, ali bio je potpukovnik, reći ću otvoreno ime jer on za sad nije još optužen, Radomir Goranović, koji je inače do same agresije bio zapovjednik vojnog odmarališta Kupari i živio u Lapadu u Dubrovniku i poznao sve nas i vjerovatno je mogao znat kako smo mi krvoločni. I on je, tu je počelo ispitivanje gdje sam stavljen na stolicu i vezan sam liscama, jedna ruka za stolicu da ne bih nešto napravio, mislim smiješno. I kao svaka kontraobavještajna služba i kontraobavještajna služba je bila jako dobro informirana, kao što je jako dobro zavaravala cijeli ovaj narod. Pa su tako bili dobro informirani da sam ja bio pripadnik tog rezervnog sastava i broj puške koju sam zadužio i tako dalje. Ja sam pokušavao to, ne znajući, reć da nisam bio pripadnik, da pokušate sačuvat svoju glavu, da sam bio vatrogasac i tako dalje, međutim kad je čovjek izvadio papir na kome je sve original pisalo, cijeli naš popis, kojeg je dobio sigurno iz Dubrovnika, jer svugdje je bila špijunaža kakva je bila, jednostavno sam ostao bez teksta. I onda su uporno tražili da rečem gdje su tri kamiona oružja koja su došla u moje mjesto, navodno. Do te mjere sam ja rekao da je to znanstvena fantastika, da tri kamiona nisu bila na području od Pelješca do Konovara, jer fakat hvatska vojska, tzv. hrvatska vojska onda nije imala, vjerujte sto cijevi. Međutim, u cijelom tom ubjeđivanju ja sam morao potpisat iskaz da je došlo to oružje, kao što sam morao potpisat mnoge stvari koje ne znam što sam potpisao, jer sam dobio na kraju ispitivanja zapisnik sam morao potpisat bez čitanja. Možda sam potpisao i svoju smrtnu presudu, možda sam potpisao da sam ubio ne znam koga, ne znam što sam potpisao, ni dan danas. Niti mnogi mi znamo što smo potpisali. Jedno od pitanja na koje sam dobio najviše batina, gdje sam dobio šamar od još jednog optuženika koji danas sjedi u Podgorici je bilo pitanje, pokojnog sad, generala Daidže takozvanoga, taj Daidža je nanió negdje kod Čepikuća, je li, velike žrtve na stranu Armije, i tako dalje, i sad njima je bilo interesantno kako je to njegovo ime, jer on je dobio pseudonim Daidža. Ja stvarno nisam znao kako se taj čovjek zove, ja sam ga samo dva puta u životu vidio, nisam čak ni razgovarao sa njim. I tu sam dobio ogromne batine i tu i oficiri su, tu sam dobio od jednog oficira taj šamar, i tako dalje, i nakon tri, četiri sata kada sam sve to potpisao, onda me pita moj isljednik „što ti sad želiš, evo, mi te sad više nećemo dirat, sad si siguran, eto, ja ti obećavam tebe, ni tvog oca, ni nikoga mi više dirat nećemo“. Ja kažem ja bih samo malo vode jer ta dva dana nisam, nisam gladan, treba mi voda, žedan sam. I stvarno sam dobio čašu vode. To zaboravit ne mogu, al isto tako zaboravit ne mogu kada sam izišao iz te isljedničke kancelarije, kad je rečeno da nema više udaranja, da nema više maltretiranja, da sam ponovo od te osobe koja me tukla prije ulaska pa negdje ako znate Morinj kako izgleda, te barake gore imate, od tog ulaza dvijesto metara idete cik – cak do druge barake, e sad možete mislit koliko to može trajat kad vas čovjek jaše i udara, i jaše vas kao konja i mlati vas i omalovažava vas i mokri po vama i radi svašta. I onda dođete do barake, a morate cijelo vrijeme ić' pognuti, ne smijete ga gledat da mu ne zapamtite lice kako izgleda, jer to je jako važno, da ne zaboravite vi kako on izgleda. I „slušaj ovamo, otvaram vrata“, tad sam se susreo prvi put sa tim, sa tom

naredbom, „slušaj ovamo, otvaram vrata“ i gledam što se događa, otvaraju se vrata od tog nekog skladišta i mene ubacivaju unutra i kažu ovi stražari koji su bili, dva stražara ispred „uzmi jedno ćebe i tamo marš u čošak“. Ja uzmem ćebe, al vidim unutra sve u SMB odorama. Mila majko, gdje sam došao? Da li su to rezervisti koji ne žele ić' u borbu, jer takve smo mi imali informacije da mnogo ljudi iz Crne Gore nije htjelo ić' pod oružjem na Dubrovnik. Ne znam kako će se odnositi prema meni. Međutim, u svom tom jadu, do mene je ležao jedan čovjek koji me je samo uhvatio za ruku i rekao „ne boj se ništa i samo šuti“. Sad tamo pola sata niko se nije smio meni približiti jer ja kao donosim nove informacije, ja mogu nešto reć' važno ljudima koji su unutra i onda sam shvatio da su to u biti sve moji Dubrovčani tu, Konavljani, pretežno, ima i staraca, ima i djece, bilo je i od četrnaest godina je bio zarobljenik tu i tako dalje. I tako sam upao u, nešto i računam, neće više bit, kao što mi je rekao moj isljednik neće me više udarat. Međutim, nakon pet minuta ulaze unutra donijet ručak i dvojica stoje sa automatskim puškama, to je kao da vam sad govorim kako je izgledao svaki dan, ali recimo, evo moj prvi dan je takav bio i takvi su bili svaki dan do same razmene. Dijeli se hrana za nas, deset porcija za nas osamdeset, znači kad deset pojede hranu, to vam je grah sa kosti, voda, ovako malo na dnu nekakve dvije, tri žlice, sad se to ne pere, nego to se dalje dava i drugi to jede i mora pojest, jer ako ne pojede potcijeniva hranu i njih koji nam to kao davaju da nas spasu. I nakon tog obroka, ulazi s vrata kuhar koji izabire „ti, ti, ti iziđite vani“ i slijedi onda porcija druga, slijedi porcija batina. Taj isti kuhar je kao najveći mirotvorac davao izjave na televiziji da on nikad nikoga nije tukao, da je on samo dijelio hranu, da je bio ekonom. Taj isti kuhar je, vlasti Crne Gore su dozvolile da pobjegne. Tri mjeseca je prodavao svoje restorane i čuda u Crnoj Gori, mi smo upozoravali, ali on je pobjegao i on je sad u Beogradu, siguran. To je jedan od najvećih zločinaca u logoru Morinj. I tako vam je izgledao svaki dan. Recimo, jedan dan je... dvanaesti dan sam prvi put išao na veliku nuždu, a malu nuždu smo vršili u jednu kantu od dvadeset litara, svi, nas osamdeset kojih je bilo u barakama. To je tako smrdilo, danima je nisu proljevali, i sad kad vam dođe nakon određenog perioda od cijele muke od batina, jer niste za što imali ni poć' za veliku nuždu, jedino od sardina pokvarenih koje smo uvećer dobijali bez vode. Mućili su nas žeću, vode nam nisu davali, nego bocu, do dvije boce vode dnevno na nas osamdeset, onda možete mislit kako nastane ti strka kad se da dvije boce vode na osamdeset ljudi. I ovaj, sve je, svi smo živjeli u nekakvoj vjeri, „ajmo treba izdržat psihićki“. Najteže je bilo proć' noć kad oni dolaze polupijani s ratišta, drugi koji nisu stražari i upadaju unutra i osvjećivaju svoje gubitke na Dubrovniku. Jedna od najtežih noći nam je bila 6.12., zaključili smo da je 6.12. jer niko od nas nije imao ni sat, ni kalendar, niti je brojao dane koji je ni što je, kad su po noći upali i osvješćivali svoje poginule na Srđu. Do te mjere je jedan moj dobri prijatelj, tadašnji predsjednik Kriznog štaba Cavtata, znači civil, nije bio vojnik, kao predsjednik općine sad recimo, Miloš Ikić, inaće brat tadašnjeg predsjednika Izvršnog vjeća Dubrovnika, samo zato što mu je brat, takve batine je dobio da su ga morali u Hitnu pomoć vodit, u bolnicu Meljine...

Nataša Kandić: Mario, jel' je bilo nekoga ko je pomogao?

Mario Lučić: Moram reć da posebno jednu osobu moram istaknut, a to je Mladen Proročić iz Kotora koji je našu žeđ utaživao, da ne vide davao nam. Bili su rijetki trenuci kada je on bio na straži, možda jednom, dvaput tjednom, ali smo se napili tad vode, tad smo nesmetano pošli u wc. A maloprije sam vam, Mladen nam je pomagao, donosio tablete kriomice i tako dalje, koliko je mogao. Pa čak su ga i prijavili, pa je i on bio u pritvoru. Ali sam htio naznačit kako je izgledalo kad idete na veliku nuždu na poljski wc vani, kad morate izać čekaju vas dva stražara i onda vam ide pištolj u usta, i onda slijede batine, dobivate dvadeset sekundi da obavite nuždu, ako ne obavite u dvadeset sekundi nuždu, onda idete opet iza ćoška ili kantuna, kako mi Dubrovčani rećemo, i dobivate opet porciju batina. I onda od straha ljudi ne idu na wc, trpe, trpe, trpe, trpe užasne bolove da ne izađu vani. Jedan od dana kad sam prokleo nažalost svoju obitelj i kad sam dobio paket pomoći, Crveni križ šalje od moje sestre koja je živila u Dubrovniku, koja je tamo radila i dobivam kao paket i dolazi moj prezimenjak „gdje si, ideš sa mnom, dobio si paket pomoći“. I onda ja taj paket pomoći tako platim pendrecima i čizmama da bih... i na kraju, u tom paketu ništa i nije bilo, nego eto, on je bio opustošen prije nego sam ja došao do njega.

Nataša Kandić: Mario, kad ste razmjenjeni?

Mario Lučić: Razmjenjeni smo 12.12. u Zelenici, ili 13.12., točno sad, ili čini mi se da sad je bio 13.12. Bila je razmjena kao *svi za sve*, iako nisu svi sa naše strane bili razmjenjeni, bilo je četvero ili petoro ljudi ostalo sakriveno u kontejneru, i nažalost su proveli i skoro deset mjeseci. Njih su sakrili, pa su ih poslije poslali u Bileću, to su bila četiri mladića koja su kao bila prebjeg iz JNA i sad su kao optuženici trebali ić' na Vojni sud u Beogradu, jer su izdali Jugoslavensku narodnu armiju s prelaskom u sastav Ministarstva unutarnjih poslova Hrvatske. Moram naznačit da smo imali nekoliko lažnih razmjena koje su nas psihički jako ubijale, koje su... znate kad vam reću „evo dogovorena je razmjena, idete“ i mi se svi spremimo, a nemamo, doduše, što spremit jer što smo imali nemamo i čekamo i onda izađemo vani, krenemo prema rampi i onda dođe odozdo neki vojnik i kaže „ne, vaši vas neće, vraćate se nazad“. I vraćate se nazad ubijeni u pojam. Često su nas trovali sa lažnim vijestima s ratišta, da više nema Hrvatske, da nas nema ko razmjenit, da ćemo provest dvadeset do trideset godina zatvora, što u Spužu, Podgorici, Beogradu i tako dalje. Jednostavno, više se ne nadate ničemu, dođete u situaciju da ne znate ni gdje ćete, ni što ćete, ni uopće da li će vas neko razmjenit. Uz redovne sve te torture, jako je teško bilo. Ne mogu vam sve detalje pričat jer sam svjedok na sudu, ali mislim da možete shvatit da je strašno bilo bit zatočenik logora Morinj.

Nataša Kandić: Jel' je za vas ovo suđenje neka satisfakcija?

Mario Lučić: Pa ja moram priznat da jest prošlo osamnaest godina. Teško je ljudima posle osamnaest godina setit se ovakvih stvari kao ja, al ja bih možda mogao sad, kao što je gospodin prije mene. Počnu navirat sjećanja. Ja sad možda imam pet stvari koje bih mogao reć, ali pokušavate cijelo to vrijeme zaboravit to, pokušavate živjet, imate obitelj. Ja imam obitelj, bogu hvala, ja imam dvoje djece, i tako dalje, i oni su mi, ajmo reć, velika pomoć u svemu. Česti

posjeti psiholozima i tako dalje, nam, eto, malo nas vraćaju u život, ali je sad samo suđenje, sami čin i Tužilaštva Crne Gore i Hrvatske, i tako dalje, nam uljeva povjerenje da se zločini mogu oprostiti, ali ne smiju zaboraviti i da ti koji su to radili neka budu pravedno kažnjeni isto kao osamdesetčetiri logoraša koja su umrla nakon razmjene do danas i tri koja su ubijena u logoru. Čovjek je, navodno se objesio u kontejneru, sad možete misliti ko zna kako izgleda brodski kontejner, kako se može mladić od dvadeset i četiri godine objesiti unutra. Morinj.

Nataša Kandić: Hvala Mario za ovo. Vi ćete imati prilike još i na sudu da ovo svedočite i svedočenje na sudu jeste važno, zato što to onda jeste javno, zvanično priznanje.“